

Wyrok z dnia 20 sierpnia 2002 r.

II UKN 565/01

Ubezpieczonemu, co do którego obowiązuje wymaganie posiadania pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku lub powstaniem niezdolności do pracy, uwzględnia się okresy nieskładkowe w rozmiarze nie wyższym niż jedna trzecia okresów składkowych przypadających w tym dziesięcioleciu.

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Sędziowie SN: Herbert Szurgacz, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 20 sierpnia 2002 r. sprawy z wniosku Teresy K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 maja 2001 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 26 czerwca 2000 r. [...] i odwołanie oddalił.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 10 września 1999 Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. odmówił przyznania wnioskodawczyni Teresie K. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec braku takiej niezdolności.

Po rozpoznaniu odwołania wnioskodawczyni Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 26 czerwca 2000 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 6 października 1999 r. na okres dwóch lat. Na podstawie opinii biegłych lekarzy Sąd ustalił, że wnioskodawczyni jest częściowo niezdolna do pracy od 6 października 1999 r., zatem spełnia określony w art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecz-

nych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) warunek niezdolności do pracy. Spełnia ona również pozostałe wymagane warunki, w szczególności ma pięcioletni okres zatrudnienia w ostatnim dziesięcioleciu obliczony w ten sposób, że do okresów składkowych z tego dziesięciolecia doliczono okresy nieskładkowe w wymiarze jednej trzeciej okresów składkowych z całego okresu zatrudnienia.

W apelacji od tego wyroku organ rentowy zarzucił, że warunek posiadania pięciu lat okresów składkowych i nieskładkowych w ostatnim dziesięcioleciu nie został spełniony, gdyż okresy składkowe wynoszą 3 lata, 7 miesięcy i jeden dzień, a okresy nieskładkowe mogą być uwzględnione tylko w wymiarze 1/3 okresów składkowych czyli 1 roku, 2 miesięcy i 11 dni. Łącznie udowodniony okres wynosi 4 lata, 9 miesięcy i 12 dni.

Wyrokiem z dnia 24 maja 2001 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu oddalił apelację. Sąd Apelacyjny ustalił, że okresy składkowe i nieskładkowe wnioskodawczynie w ostatnim dziesięcioleciu liczone łącznie przekraczają okres 5 lat, jednak same okresy składkowe wynoszą 3 lata, 7 miesięcy i 1 dzień. Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze 1/3 okresów składkowych. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1998 r., II UKN 393/98 (OSNAPIUS z 2000 r. nr 4, poz. 158) Sąd Apelacyjny uznał, że ograniczenie to dotyczy całego okresu zatrudnienia a nie ostatniego dziesięciolecia. Okresy składkowe wnioskodawczynie w ciągu całego okresu zatrudnienia wynoszą 6 lat, 2 miesiące i 6 dni, zatem z okresów nieskładkowych w ostatnim dziesięcioleciu można uwzględnić 2 lata i 22 dni. Łącznie okresy składkowe i podlegające uwzględnieniu okresy nieskładkowe w ostatnim dziesięcioleciu przekraczają pięć lat, zatem warunek określony w art. 57 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach został spełniony.

Wyrok ten zaskarżył kasacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. i wskazując jako podstawę kasacji błędną wykładnię art. 5 ust. 2 w związku z art. 57 pkt 2 oraz art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie odwołania. Zdaniem organu rentowego prawidłowa wykładnia powołanych przepisów prowadzi do wniosku, że przy ustalaniu wymaganego pięcioletniego okresu w ostatnim dziesięcioleciu okresy nieskładkowe mogą być doliczone tylko w wymiarze 1/3 okresów składkowych przypadających w tym

dziesięcioleciu. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 czerwca 1999 II UKN 606/98 (OSNAPiUS 2000 nr 17, poz. 659).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzeczeniach wydanych na tle przepisów art. 32 pkt 2 i 33 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) warunkujących prawo do renty osoby, która stała się niezdolna do pracy w wieku powyżej 30 lat, od posiadania pięcioletniego okresu zatrudnienia w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed złożeniem wniosku o rentę, stanowisko Sądu Najwyższego nie jest jednolite. W wyroku z dnia 16 grudnia 1998 r., II UKN 393/98 (OSNAPiUS 2000 nr 4, poz. 158) Sąd Najwyższy stwierdził, że rozmiar przypadających w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem inwalidztwa okresów nieskładkowych wymienionych w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) podlega ustawowemu ograniczeniu do jednej trzeciej uwzględnionych okresów składkowych z całego okresu ubezpieczenia. Pogląd ten Sąd uzasadnił literalnym brzmieniem art. 6 ust. 1 pkt 2 powołanej ustawy, mającego z mocy art. 6 ust. 2 zastosowanie do renty. Przepis ten stanowi, że przy ustalaniu prawa do tego świadczenia warunek posiadania wymaganego okresu zatrudnienia jest spełniony, jeżeli pracownik udowodni określoną liczbę okresów składkowych uzupełnionych okresami nieskładkowymi w rozmiarze nie większym niż określony w art. 4 ust. 2. Na podstawie tego ostatniego przepisu przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń okresy nieskładkowe uwzględnia się w rozmiarze jednej trzeciej uwzględnionych okresów składkowych. Pod pojęciem „uwzględnionych okresów składkowych” rozumie się - zdaniem Sądu Najwyższego - wszystkie posiadane przez pracownika okresy składkowe bez nieuzasadnionego dalszego ograniczenia rozmiaru uwzględnianych okresów nieskładkowych do jednej trzeciej okresów nieskładkowych przypadających wyłącznie w ostatnim dziesięcioleciu. Odmienny pogląd zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 czerwca 1999 r., II UKN 606/98 (OSNAPiUS 2000 nr 17, poz. 659), stwierdzając, że przy ubieganiu się o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy uwzględnieniu podlegają - poza okresami składkowymi - okresy nieskładkowe z tego samego dziesięciolecia. Ograniczenie tych ostatnich okresów do 1/3 okresów składkowych dotyczy tylko tego dziesięciolecia, a nie całego okresu ubezpieczenia. Taka interpretacja art.

6 ust. 1 i 2 ustawy rewaloryzacyjnej wynika zdaniem Sądu Najwyższego z treści przepisów art. 32 pkt 2 i 33 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy o z. e. p., gdyż przy ustalaniu prawa do renty na podstawie tych ostatnich przepisów bierze się pod uwagę okresy składkowe uzupełnione okresami nieskładkowymi w odpowiednim rozmiarze z wymaganego przez prawo okresu, to jest z ostatniego dziesięciolecia.

Przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) nie usunęły wątpliwości interpretacyjnych. Regulacje dotyczące warunków wymaganych do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy są takie same jak w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników. Podobne są również do określonych w ustawie rewaloryzacyjnej zasady uwzględniania okresów składkowych i nieskładkowych. Analiza tych przepisów przemawia za słusznością stanowiska zaprezentowanego w ostatnim z powołanych orzeczeń. Podobnie, jak na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy rewaloryzacyjnej, na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach osobom, co do których obowiązuje wymóg posiadania pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku lub powstaniem niezdolności do pracy, uwzględnia się okresy nieskładkowe w rozmiarze nie wyższym niż jedna trzecia okresów składkowych przypadających w tym dziesięcioleciu.

Przepis art. 57 pkt 2 określa jako jeden z warunków przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy posiadanie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Zgodnie z art. 58 ust. 1 wymagany okres zatrudnienia oznacza określoną liczbę lat w zależności od tego, w jakim wieku osoba ubiegająca się o przyznanie renty stała się niezdolna od pracy. Dla osób, których niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej trzydziestu lat, okres ten wynosi 5 lat z zawartym w ust. 2 tego przepisu zastrzeżeniem, że okres ten powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Dla osób, które stały się niezdolne do pracy po ukończeniu 30 lat, określony w art. 57 pkt 2 wymóg oznacza posiadanie pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego w określonym przedziale czasowym, natomiast okresy składkowe i nieskładkowe przypadające w innym przedziale czasowym nie są brane pod uwagę przy ustalaniu prawa.

Przepis art. 5 ust. 2 stanowi, że przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze nie przekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych. Okresy uwzględ-

niane przy ustalaniu prawa do świadczeń nie zawsze pokrywają się z okresami uwzględnianymi przy ustalaniu wysokości świadczeń. Niektóre okresy uwzględniane są w wymiarze wyższym niż lata kalendarzowe tylko przy ustalaniu prawa do świadczeń (np. art. 5 ust. 3), w innych przypadkach niektóre okresy uwzględniane są w zwiększonym wymiarze tylko przy ustalaniu wysokości świadczeń (np. art. 52). W związku z tym zasady obliczania okresów składkowych i nieskładkowych muszą być stosowane oddzielnie przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty i oddzielnie przy ustalaniu wysokości tych świadczeń. Odnosząc te zasady do ustalania okresów składkowych i nieskładkowych osób, o których mowa w art. 58 ust. 2, należy uznać, że udowodnione okresy składkowe wymagane do uzyskania prawa do renty są to okresy mieszczące się w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku lub powstaniem niezdolności do pracy. Innych okresów, niemieszczących się w tym dziesięcioleciu, nie udowadnia się żądając ustalenia prawa, są one uwzględniane dopiero przy ustalaniu wysokości świadczenia, jeżeli prawo zostanie przyznane. Wymagane okresy nieskładkowe muszą mieścić się w tym samym przedziale czasowym i uwzględniane są w wymiarze jednej trzeciej okresów składkowych. Z treści omawianych przepisów nie wynika, aby oprócz wymaganego okresu składkowego (w określonym dziesięcioleciu) należało udowodnić niewymagane do przyznania prawa okresy składkowe, przypadające w innym przydziale czasowym, tylko po to, aby zwiększyć wymiar okresów nieskładkowych. Przy takiej konstrukcji uznawałoby się za spełniony warunek posiadania wymaganego okresu w stosunku do osoby, która w ostatnim dziesięcioleciu nie ma żadnego okresu składkowego, lecz udowodniła pięcioletni okres nieskładkowy w tym dziesięcioleciu i piętnastoletni okres składkowy w innym przedziale czasowym. Wprawdzie przepis art. 57 ust. 1 mówi o wymogu posiadania okresu składkowego i nieskładkowego, jednak okresy te nie są traktowane równorzędnie. Dla spełnienia tego wymogu wystarczające jest wykazanie samych okresów składkowych w określonym wymiarze, natomiast nie wystarczy wykazanie samych okresów nieskładkowych. Przepis art. 5 ust. 2 nakazuje bowiem ustalenie wymiaru tych ostatnich okresów w odniesieniu do okresów składkowych, musi być zatem wykazany jakikolwiek okres składkowy, aby można było obliczyć okres nieskładkowy podlegający uwzględnieniu.

W konsekwencji należy uznać, że Sąd Apelacyjny ustalił prawidłowo wymiar okresów składkowych wnioskodawczyni - 3 lata, 7 miesięcy i 1 dzień - lecz na skutek błędnej wykładni art. 5 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach zastosował nieprawi-

dłowe zasady obliczania okresów nieskładkowych. Przy właściwym ustaleniu tych ostatnich okresów wynoszą one 1 rok, 2 miesiące i 11 dni, zatem łącznie okres składkowy i nieskładkowy jest niższy od wymaganych pięciu lat.

Uznając opartą na naruszeniu prawa materialnego kasację za uzasadnioną Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie.

=====